

ULOGA PSIHIČKOG NASILJA U PREDVIĐANJU PREDANOSTI I STABILNOSTI ROMANTIČNIH VEZA

SAŽETAK

U istraživanjima kvalitete i stabilnosti partnerskih odnosa jedan od ključnih konstrukata je predanost partnera vezi. U ovom istraživanju kao teorijska osnova korišten je Model ulaganja u odnos (Rusbult, 1980.) koji predanost promatra kao središnji konstrukt na kojem se temelji održavanje partnerskih odnosa. Cilj istraživanja bio je ispitati kakvu ulogu ima psihičko nasilje u predviđanju predanosti i percipirane stabilnosti veze u okviru navedenog modela. Sudionici su bili studenti Sveučilišta u Zagrebu (N = 154), pri čemu su u uzorku bile zastupljenije studentice (77,9%). Dobivenim rezultatima potvrđene su pretpostavke osnovnog modela te je provedenim regresijskim analizama objašnjen visok postotak varijance ispitivanih kriterija. Pokazalo se da je čestina doživljavanja psihičkog nasilja značajan negativan prediktor predanosti i percipirane stabilnosti veze te da je taj odnos djelomično posredovan drugim ispitivanim konstruktima. Suprotno očekivanom, češće doživljavanje psihičkog nasilja imalo je i zaseban doprinos u predviđanju manje predanosti i percipirane stabilnosti veze. U radu je razmatrano značenje pojedinih medijacijskih efekata i njihov doprinos u objašnjavanju odnosa među konstruktima. Naznačene su i implikacije dobivenih rezultata za buduća istraživanja i potencijalnu praktičnu primjenu.

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: srpanj, 2021.
Prihvaćeno: veljača, 2022.
UDK: 159.94:159.97
DOI 10.3935/ljsr.v30i1.453

Nika Sušac¹
orcid.org/0000-0002-8257-3472

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

psihičko nasilje; predanost; stabilnost;
partnerski odnosi; Model ulaganja u
odnos

1 dr.sc. Nika Sušac, psihologinja, e-mail: nika.susac@pravo.hr

UVOD

Partnerski odnosi jedno su od najznačajnijih područja ljudskih života, a među glavnim pitanjima koja se postavljaju u ovom području je ono što je to što neke parove čini uspješnima i dugovječnima, a što pak dovodi do prekida veza. Konstrukt koji se pokazao posebno značajnim u objašnjavanju stabilnosti partnerskih odnosa je predanost (Rusbult i sur., 2006.). Pojam predanosti u vezi odnosi se na namjeru nastavka veze, odnosno ostanka u njoj, to jest na to koliko su partneri posvećeni toj vezi. Ovaj koncept u najvećoj je mjeri istraživani u okviru Modela ulaganja u odnos koji su razvili Rusbult i sur. (1980.), a čije postavke proizlaze iz Teorije socijalne razmjene (Kelley i Thinaut, 1978., prema Rusbult, Martz i Agnew, 1998.). Model ulaganja u odnos temelji se na ideji da je predanost u vezi ključna za stabilnost, odnosno prekid ili održavanje romantične veze, a da ona sama ovisi o zadovoljstvu vezom, ulaganjima u nju i percepciji kvalitete alternativa. Osobe koje u vezi percipiraju mnogo dobitaka, malo gubitaka i imaju niža očekivanja od partnerskih odnosa bit će zadovoljnije u vezi, što će pak dovesti i do njihove veće predanosti. Nadalje, ukoliko osoba percipira da je u vezu mnogo uložila, bilo da se radi o intrinzičnim ulaganjima, poput emocija i vremena, ili ekstrinzičnim, poput materijalnih ulaganja i zajedničkih prijatelja, ta će osoba biti predanija partnerskom odnosu. Konačno, pojedinci koji smatraju da su im alternative trenutnoj vezi lošije bit će predaniji toj vezi. Pritom treba naglasiti da se alternative vezi ne odnose samo na potencijalne partnere s kojima bi mogli biti, već i na druge mogućnosti koje im se nude ako nisu u vezi, kao na primjer više provođenja vremena s prijateljima ili prednosti koje percipiraju u samom životu (Rusbult, 1983.). Ovaj model dobro objašnjava zbog čega mnogi parovi ostaju zajedno unatoč periodima sniženog zadovoljstva vezom jer komponente ulaganja i alternativa vezi održavaju njihovu predanost, a time i stabilnost odnosa (Miller, Perlman i Brehm, 2007.).

Iako postoje određeni prigovori ovom modelu (npr. Johnson, Caughlin i Huston, 1999.), brojna su istraživanja potvrdila njegove osnovne postavke (npr. Rusbult, 1983.; Impett, Beals i Peplau, 2001-2002.; Le i Agnew, 2003.). Metaanaliza provedenih istraživanja pokazala je da sve tri komponente modela (zadovoljstvo, ulaganja i kvaliteta alternativa) imaju značajan doprinos u objašnjavanju predanosti te da zajedno objašnjavaju 61% njene varijance (Le i Agnew, 2003.). Pritom je zadovoljstvo vezom imalo najveći samostalan doprinos u objašnjavanju predanosti. Također se pokazalo da je predanost bila negativno povezana s prekidom veze, a kasnija metaanaliza istraživanja stabilnosti utvrdila je kako je predanost jedan od najboljih prediktora ostanka u vezi, iako su se i zadovoljstvo, ulaganja i kvaliteta alternativa pokazali značajnim zasebnim prediktorima (Le i sur., 2010.). S obzirom na empirijsku podršku koju je dobio Model ulaganja u odnos i njegov značaj u objašnjavanju održavanja stabilnosti partnerskog odnosa, brojna su se istraživanja usmjerila na ispitivanje potencijalnih korelata ne samo predanosti, već i drugih komponenta-

ta modela. Kao moguće varijable koje bi mogle biti značajne za predanost u vezi razmatrane su različite individualne karakteristike partnera, obilježja njihove veze i mogući okolinski utjecaji. U fokusu ovog rada bit će obilježja veze kao potencijalni prediktor predanosti partnera vezi, konkretno psihičko nasilje koje osobe doživljavaju od strane partnera.

Kvaliteta komunikacije u vezi i način rješavanja sukoba igraju važnu ulogu u predanosti partnera tom odnosu (Miller i sur., 2007.), pri čemu su neadaptivni obrasci komunikacije povezani s prisutnošću nasilja u partnerskim odnosima (Busby, Holman i Walker, 2008.). U novije vrijeme sve se više ističu objašnjenja nasilnog ponašanja koja podrazumijevaju postojanje različitih tipova nasilja (npr. Johnson, 2008.), pri čemu se uz sukobe među partnerima i njihove obrasce međusobne komunikacije veže tip koji se naziva situacijskim partnerskim nasiljem. Zagovaratelji ovakvog pristupa proučavanju nasilja naglašavaju kako anketna istraživanja ispituju upravo ovaj tip nasilja, koje je i najraširenije u općoj populaciji te je vrlo često uzajamno. Najčešće se ovdje radi o psihičkom nasilju koje nema vidljive fizičke posljedice te se često omalovažava njegova uloga u svakodnevnom životu, no istraživanja upućuju kako ono može imati velik značaj za mentalno zdravlje osoba koje ga doživljavaju (Jouriles i sur., 2009.). Budući da se radi o vrsti nasilja koja je najviše raširena među partnerima, dodatno začuđuje nedostatak pažnje koji se posvećuje ovom problemu. U kontekstu partnerskih odnosa, upravo se ova vrsta nasilja pokazala posebno važnom u predviđanju predanosti i stabilnosti partnerskog odnosa (Edwards, Gidycz i Murphy, 2011.). To ne začuđuje kada se uzme u obzir da su sukobi u intimnim vezama neizbježni i da se partneri u svakodnevnom životu mogu naći u situacijama u kojima iz različitih razloga neprimjereno komuniciraju svoje želje i potrebe, što sve povećava vjerojatnost i za pojavu nasilne i/ili manipulativne komunikacije. U takvim okolnostima za očekivati je da će se drugi partner osjećati manje zadovoljno tim odnosom te biti potaknut da razmotri je li to veza u kojoj želi ostati.

Dosadašnja istraživanja na ovu temu potvrdila su da je češće nasilje u vezi povezano s manjim zadovoljstvom i manjom predanošću vezi (Dardis i sur., 2013.; Dixon, Edwards i Gidycz, 2016.). Dodatno, veća prisutnost nasilja je, očekivano, povezana s većom vjerojatnošću prekida (Rhoades, Stanley i Markman, 2010.) te je predviđanje predanosti na temelju doživljavanja nasilja u vezi posredovano upravo sniženim zadovoljstvom vezom (Potthoff i Babcock, 2015.). No, postavlja se pitanje što je s ostalim elementima Modela ulaganja u odnos. Naime, moglo bi se očekivati da doživljavanje nasilja u vezi čini druge potencijalne partnere privlačnijim opcijama ili navodi osobu na zaključak da bi joj bilo bolje samoj nego da ostane u trenutnoj vezi, odnosno moglo bi biti povezano s doživljajem veće kvalitete alternativa, što bi također posljedično smanjilo predanost vezi. Uz to, prisutnost nasilja mogla bi smanjiti spremnost osobe koja ga doživljava da konstruktivno rješava sukobe, trudi se pokazati svoju ljubav ili općenito provodi vrijeme sa svojim partnerom, drugim riječima, da dalje ulaže u tu vezu. Unatoč tomu, neki autori (npr. Edwards, Gidy-

cz i Murphy, 2011.; Katz, Washington Kuffel i Brown, 2006.) dobili su rezultate koji ukazuju da su ulaganja u vezu kod ženskih sudionica zapravo pozitivno povezana s doživljavanjem nasilja u njoj. Kako navode, moguće je da u situacijama doživljavanja nasilja žene pokušavaju naći rješenje i poboljšati ponašanje partnera prema njima, odnosno kompenzirati negativne aspekte veze većim ulaganjima u nju. Moguće objašnjenje je i da vlastiti trud koji ulažu u nošenje s doživljenim nasiljem percipiraju kao dosadašnje ulaganje u tu vezu. U svakom slučaju, ukoliko doživljavanje partnerskog nasilja zaista jest povezano s većim ulaganjima u vezu, to bi, paradoksalno, moglo dovesti do povećanja predanosti vezi kod tih osoba. Stoga je ulogu koju nasilje ima u predviđanju pojedinih elemenata Modela ulaganja u odnos potrebno detaljnije ispitati.

Predanost i stabilnost veze mogu se uvelike razlikovati i s obzirom na dob sudionika, budući da različita razvojna razdoblja u životu pojedinca sa sobom nose i različitu spremnost na trajno obvezivanje partneru, ali i razlike u tome kakve bi posljedice za partnere imao prekid veze. U razdoblju adolescencije mladi ulaze u prve intimne veze, no u toj dobi se ne može očekivati cjeloživotno obvezivanje drugoj osobi. S druge strane, kod odraslih osoba koje su većinom u braku ili imaju zajedničku djecu ili imovinu te su u dugogodišnjim vezama prekid partnerskog odnosa može biti otežan svim tim okolnostima i predstavlja odluku koja u mnogim slučajevima ima posljedice ne samo za partnere, već i njihovu okolinu. Stoga je ovo istraživanje usmjereno na mlade odrasle osobe koje su s jedne strane već dovoljno zrele da razmišljaju o dugoročnom obvezivanju, a s druge strane se nalaze u dobi u kojoj još istražuju sebe, kako bi otkrili, među ostalim, što traže od partnera s kojim se vide u budućnosti (Arnett, 2015.). Uz to, podaci ukazuju da su upravo mladi odrasli u povećanom riziku za doživljavanje partnerskog nasilja (Capaldi i sur., 2012.).

S obzirom na sve navedeno, ovo se istraživanje usmjerilo na proučavanje doživljavanja psihičkog nasilja kao potencijalnog prediktora predanosti vezi te ostalih varijabli Modela ulaganja u odnos. U fokusu istraživanja bili su prediktorski i medijski učinci pretpostavljeni osnovnim modelom, kao i oni koji se mogu pretpostaviti na temelju provedenih istraživanja koja su se bavila nasiljem kao prediktorom predanosti. Pritom je kontrolirano i trajanje veze, kao jedno od njenih obilježja za koja se u ranijim istraživanjima pokazalo da pozitivno predviđa predanost vezi (VannieriO'Sullivan, 2017.), te sociodemografska obilježja partnera, uključujući i procjenu materijalnog stanja sudionika koja bi mogla biti povezana s mogućnošću, a time i spremnošću na dugoročno obvezivanje i zajednički život. Cilj istraživanja bio je ispitati predviđanje predanosti i percipirane stabilnosti veze u okviru Modela ulaganja u odnos na temelju doživljavanja psihičkog nasilja u vezi.

Problem 1: Ispitati osnovne pretpostavke Modela ulaganja u odnos.

Hipoteza 1a: Očekuje se da će zadovoljstvo, ulaganja i alternative vezi imati zaseban doprinos u predviđanju predanosti vezi, pri čemu će zadovoljstvo i ulaganja pozitivno, a kvaliteta alternativa negativno predviđati predanost vezi.

Hipoteza 1b: Očekuje se da će zadovoljstvo i ulaganja pozitivno, a kvaliteta alternativa negativno predviđati percipiranu stabilnost veze te da će ti utjecaji biti u potpunosti posredovani predanošću vezi.

Problem 2: Ispitati predviđanje predanosti vezi na temelju doživljavanja psihičkog nasilja u vezi.

Hipoteza 2: Očekuje se da će doživljavanje psihičkog nasilja negativno predviđati predanost vezi i da će taj utjecaj biti posredovan nižim zadovoljstvom vezom.

Problem 3: Ispitati predviđanje percipirane stabilnosti veze na temelju doživljavanja psihičkog nasilja u vezi.

Hipoteza 3: Očekuje se da će doživljavanje psihičkog nasilja negativno predviđati percipiranu stabilnost veze i da će taj utjecaj biti posredovan nižom predanošću vezi.

METODOLOGIJA

Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 549 studenata, no korištene su dvije različite verzije instrumentarija i nisu svi sudionici bili u partnerskom odnosu u trenutku provedbe istraživanja te su u analizi korišteni podaci prikupljeni od strane 154 studentice i studenata Sveučilišta u Zagrebu. U uzorku su zastupljenije bile studentice (77,9%), a prosječna dob kretala se od 18 do 32, s prosjekom od 22 godine ($M = 22,19$; $SD = 2,327$). Većina sudionika procijenila je svoje materijalne mogućnosti prosječnima (53,9%), a podjednako je bilo onih koji ih procjenjuju donekle ili visoko iznadprosječnima (22,7%) i donekle ili znatno ispodprosječnima (23,4%). Najveći udio sudionika bio je u vezi (88,3%), dok ih tek manji dio (7,8%) živio s partnerom/icom ili bio u braku (3,9%). Trajanje njihovih veza variralo je od jednog mjeseca do 9,5 godina, pri čemu je prosječno trajanje bilo tri godine (u mjesecima: $M = 34,40$; $SD = 24,350$). Prosječna dob njihovih partnera/ica bila je 24 godine ($M = 23,75$; $SD = 3,542$), a kretala se od 17 do 36 godina. Nešto veća dob partnera/ica u odnosu na dob sudionika ($t = -6,368$; $p < 0,01$) bila je očekivana s obzirom da su u uzorku bile zastupljenije žene, čiji su partneri obično nekoliko godina stariji od njih.

Postupak

Istraživanje je provedeno na sedam fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao pilot istraživanje u okviru izrade doktorske disertacije. Studenti su upitnike ispunjavali grupno te su im, osim pismene upute na početku upitnika, i usmeno objašnjeni svrha i postupak istraživanja te etička načela. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno te su sudionici u bilo kojem trenutku mogli odbiti sudjelovati ili preskočiti

pitanja na koja nisu željeli odgovoriti. Svi podaci bili su anonimni i povjerljivi, pri čemu se tijekom provedbe vodilo računa o samostalnom ispunjavanju upitnika od strane studenata i osiguravanju povjerljivosti odgovora pri grupnom anketiranju. Studentima je ostavljena e-mail adresa istraživačice, kako bi joj se mogli obratiti vezano uz rezultate istraživanja, te kontakti ustanova kojima se mogu obratiti u slučaju doživljavanja nasilja u vezi.

Instrumentarij

Na početku upitnika ispitana su sociodemografska obilježja sudionika (spol, dob i procjena materijalnog statusa) te obilježja njihove partnerske veze: trajanje veze i o kakvoj se vrsti veze radi (intimna veza, kohabitacija ili brak).

Skala Modela ulaganja u odnos (*Investment Model Scale*, Rusbult, Martz i Agnew, 1998.)

Za ispitivanje predanosti, zadovoljstva vezom, ulaganja i kvalitete alternativa vezi korištena je prevedena Skala Modela ulaganja u odnos (Rusbult, Martz i Agnew, 1998.). Zadatak sudionika na upitnicima za sva četiri ispitivana konstrukta bio je označiti koliko se slažu s navedenim tvrdnjama na skali od 0 (uopće se ne slažem) do 8 (u potpunosti se slažem). Središnja vrijednost 4 označena je s »donekle se slažem«, kako bi se sudionicima olakšalo odgovaranje na skali od 9 stupnjeva. Predanost se ispitivala korištenjem 7 čestica, a zadovoljstvo, ulaganja i kvaliteta alternativa po 5 čestica za svaki konstrukt. Ukupni rezultat za svaki od konstrukata računao se kao prosjek odgovora sudionika na sva pitanja, uz prethodno rekodiranje dvije čestice kojima se ispituje predanost, a koje su obrnuto formulirane.

Primjer čestice za ispitivanje predanosti je »Želim da naša veza jako dugo traje«. Pouzdanost te skale u ovom istraživanju iznosila je $\alpha = 0,896$. Pouzdanost skale zadovoljstva iznosila je $\alpha = 0,873$, a primjer čestice je »Naša me veza čini vrlo sretnim/om«. Skala alternativa pokazala je zadovoljavajuću pouzdanost koja je iznosila $\alpha = 0,786$, dok je pouzdanost skale ulaganja bila $\alpha = 0,838$. Primjeri čestica za te dvije skale su redom: »Druge/i žene/ muškarci s kojima bih mogao/la biti (osim mog/moje partnera/ice) su mi vrlo privlačne/i.« i »Mnogi dijelovi mog života su postali povezani s mojim/om partnerom/icom (zajedničke aktivnosti, itd.) i sve bih to izgubio/la da prekinemo«.

Procjena stabilnosti veze

Stabilnost veze procijenjena je korištenjem 7 čestica konstruiranih za potrebe ovog istraživanja. Prvih pet čestica konstruirano je po uzoru na Indeks bračne nestabilnosti (*Marital Instability Indeks*; Booth, Johnson i Edwards, 1983.) te se njima za-

pravo ispituje nestabilnost veze, odnosno čestina razmišljanja i razgovora o prekidu veze. Sudionici su na te čestice odgovarali na skali od 1 (*»nikad«*) do 7 (*»vrlo često«*). Radi lakšeg davanja odgovora i orijentiranja sudionika na skali, središnji odgovor 4 označen je riječju *»ponekad«*. Preostale dvije čestice predstavljale su procjenu stabilnosti i vjerojatnosti nastavka veze. Na njih su sudionici odgovarali na skali od 1 (*»uopće ne/ uopće nije«*) do 7 (*»u potpunosti/ jako«*). Primjeri čestica su: *»Koliko često razmišljate o prekidu veze?«* i *»Koliko stabilnom biste procijenili Vašu vezu?«*. Ukupni rezultat izračunat je kao prosjek svih odgovora, uz prethodno obrnuto kodiranje prvih 5 čestica. Takva skala imala je zadovoljavajuću pouzdanost $\alpha = 0,866$.

Psihčko nasilje u vezi

Upitnik nasilja u vezi konstruiran je za potrebe ovog istraživanja i primarno je usmjeren na ispitivanje psihičkog nasilja, a sadrži i čestice kojima se ispituju fizičko nasilje i pozitivna ponašanja u vezi, no one neće biti korištene u sklopu analiza prikazanih u ovom radu. Na temelju dobivenih rezultata skala doživljavanja psihičkog nasilja u vezi svedena je na 40 čestica. Primjer čestice je: *»Partner/ica me nazivao/la pogrđnim imenima.«*, a zadatak sudionika bio je za svaku česticu označiti koliko su često doživjeli takvo ponašanje od strane partnera/ice u posljednjih 6 mjeseci. Ponuđena skala odgovora bila je od 0 (*»nikad«*) do 4 (*»nekoliko puta tjedno«* ili *»češće/gotovo uvijek«*). Ukupan rezultat izračunat dobiven je kao prosječan odgovor sudionika na svim česticama, a pouzdanost takve skale iznosila je $\alpha = 0,930$.

REZULTATI I RASPRAVA

Sudionici u istraživanju iskazali su visoku prosječnu predanost vezi i zadovoljstvo vezom (Tablica 1.). Nešto su niži, ali i dalje relativno visoki bili prosječni rezultati ulaganja u vezu i procijenjene stabilnosti veze. Kvalitetu alternativa vezi sudionici su u prosjeku procjenjivali kao relativno nisku, a doživljeno psihičko nasilje u ovom uzorku bilo je rijetko. Ipak, treba napomenuti kako je barem neki oblik psihičkog nasilja u vezi doživjelo čak 95,7% sudionika. Također, dobivene su određene rodne razlike, koje treba razmatrati s oprezom, budući da je udio muških sudionika bio relativno malen. Tako se pokazalo da studenti percipiraju veću kvalitetu alternativa od studentica ($M_m = 4,49$, $SD_m = 1,723$; $M_z = 3,28$, $SD_z = 1,641$; $t = 3,758$, $p < 0,001$) te češće doživljavanje psihičkog nasilja u vezi ($M_m = 0,60$, $SD_m = 0,415$; $M_z = 0,30$, $SD_z = 0,353$; $t = 3,790$, $p < 0,001$). Iako su rezultati ranijih istraživanja raznoliki, njihova metaanaliza pokazala je da muškarci zaista percipiraju veću kvalitetu alternativa vezi od žena (Le i Agnew, 2003.). S druge strane, ostale varijable Modela ulaganja u odnos žene percipiraju višima, što u ovom istraživanju nije potvrđeno. To može biti posljedica metodoloških nedostataka, poput manjeg broja muškaraca u uzorku ili specifičnosti koje mogu proizlaziti iz činjenice da se radilo o studentskoj populaciji.

Ranija istraživanja ukazuju da je odnos zadovoljstva i dobi zakrivljen i prati U-krivulju (Corra i sur., 2009.) te da je više obrazovanje partnera povezano s većom predanošću i stabilnošću veze (Woszidlo i Segrin, 2013.). Stoga je moguće da je u populaciji studenata koji su mladi i uključeni u visoko obrazovanje njihov doživljaj veze bolji, zbog čega rodne razlike nisu uočljive kao u drugim uzorcima. Što se psihičkog nasilja u vezi tiče, dobiveni rezultati u skladu su s ranijim nalazima koji ukazuju da se radi o obliku nasilja koji u partnerskom odnosu češće čine žene (Hines i Saudino, 2003.). Iako postoje određene rodne razlike u ispitivanim konstruktima, one su dobivene i u ranijim istraživanjima te se pokazalo kako Model ulaganja u odnos podjednako dobro funkcionira za sudionike oba spola (Le i Agnew, 2003.). Budući da je ovo istraživanje usmjereno upravo na taj aspekt, točnije na pretpostavljene odnose među konstruktima, daljnje su analize provedene na cijelom uzorku, bez razdvajanja studenata i studentica.

Tablica 1. Deskriptivna statistika za sve ispitivane konstrukte

	min	max	M	SD
Predanost vezi	2,86	8,00	6,84	1,364
Stabilnost veze	2,00	5,57	4,50	0,780
Zadovoljstvo vezom	2,60	8,00	6,58	1,284
Kvaliteta alternativa	0,00	7,60	3,55	1,730
Ulaganja u vezu	0,80	8,00	5,22	1,718
Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	0,00	1,92	0,36	0,383

Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme, korištena je hijerarhijska regresijska analiza te postupak medijacijske analize koji su razvili Preacher i Hayes (2008.). Prije same provedbe regresijskih analiza ispitane su intekorelacije svih korištenih prediktora i kriterija. Iz Tablice 2. vidljivo je da su dva kriterija visoko međusobno povezana, što je bilo i očekivano, a na što je utjecao i način ispitivanja stabilnosti kroz samoprocjenu sudionika. Visoka povezanost dobivena je i između zadovoljstva vezom i dva ispitivana kriterija, što je u skladu s ranijim nalazima (Le i Agnew, 2003.). Ostale dobivene značajne povezanosti bile su niske do umjerene i u očekivanim smjerovima. Prilikom daljnjih analiza provjerena je i multikolinearnost, gdje se pokazalo da VIF (eng. *variance inflation factor*) niti za jedan prediktor ne prelazi vrijednost 3, što ukazuje da taj problem nije bio izražen u ovom istraživanju.

Tablica 2. Intekorelacije svih korištenih prediktorskih i kriterijskih varijabli

	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	0,726**	0,150	0,151	0,244**	0,083	0,238**	0,711**	-0,451**	0,405**	-0,437**
2.	-	0,107	0,224**	0,233**	0,028	0,101	0,693**	-0,403**	0,242**	-0,495**
3.	-	-	-0,178*	0,221**	-0,050	-0,050	0,094	-0,292**	-0,021	-0,307**
4.	-	-	-	0,541**	-0,089	0,386**	0,027	-0,056	0,035	0,005
5.	-	-	-	-	-0,117	0,241**	0,087	-0,179*	0,062	-0,073
6.	-	-	-	-	-	-0,210**	0,079	0,008	-0,105	0,048
7.	-	-	-	-	-	-	0,021	-0,081	0,325**	0,086
8.	-	-	-	-	-	-	-	-0,339**	0,271**	-0,480**
9.	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,158	0,236**
10.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,140

Legenda: 1. Predanost vezi, 2. Stabilnost veze, 3. Spol, 4. Dob, 5. Dob partnera/ice, 6. Procjena materijalnih mogućnosti, 7. Trajanje veze, 8. Zadovoljstvo vezom, 9. Kvaliteta alternativa, 10. Ulaganja u vezu, 11. Čestina doživljavanja psihičkog nasilja

U sklopu provjere prvog problema u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize u model su uvedene sociodemografske varijable spola, dobi, dobi partnera/ice i procjene materijalnih mogućnosti sudionika te varijabla trajanja veze. U drugom koraku uvedene su varijable zadovoljstva, ulaganja u vezu i kvalitete alternativa, a kao kriterij korištena je predanost vezi. Takvim modelom objašnjeno je ukupno 61,9% varijance predanosti.

Prvim korakom objašnjeno je 6,9% varijance kriterija, pri čemu se kao jedini značajan prediktor pokazalo trajanje veze koje pozitivno predviđa predanost vezi (Tablica 3.), što je u skladu s ranijim istraživanjima (Kaura i Lohman, 2009.; Vannier i O'Sullivan, 2017.). Drugim korakom objašnjeno je dodatnih 55,0% varijance te je trajanje veze nakon uvođenja varijabli Modela ulaganja u odnos izgubilo značajnost pri predviđanju predanosti. To upućuje da je njegova uloga posredovana navedenim varijablama, odnosno da razvojem veze s vremenom partneri sve više u nju ulažu, provode više vremena zajedno, razvijaju veću intimnost i bliskost, što sve može povećati i njihovo zadovoljstvo vezom, a u konačnici i predanost istoj. Također, s vremenom se alternative vezi mogu činiti manje kvalitetnima ili raznolikima jer partneri zbog zajedničkih aktivnosti manje vremena posvećuju alternativnim načinima provođenja vremena i upoznavanju drugih ljudi. Zadovoljstvo, ulaganja i kvaliteta alternativa pokazuju zaseban doprinos objašnjavanju predanosti u očekivanim smjerovima, čime su potvrđena inicijalna očekivanja. Takvi nalazi u skladu su s ranijim istraživanjima koja su potvrdila pretpostavke Modela ulaganja u odnos te s metaanalizom (Le i Agnew, 2003.) koja je pokazala kako je zadovoljstvo vezom najbolji prediktor, dok kvaliteta alternativa i ulaganja podjednako doprinose objašnjavanju predanosti. Treba istaknuti kako je navedena metaanaliza pokazala da prediktori Modela ulaganja u odnos zajedno objašnjavaju oko 61% varijance predanosti, što je gotovo identično postotku objašnjene varijance dobivenom u ovom istraživanju. Takav rezultat na uzorku hrvatskih studenata daje dodatnu podršku univerzalnoj primjenjivosti postavki Modela ulaganja u odnos u različitim kulturama i s različitim sudionicima.

Tablica 3. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predviđanje predanosti na temelju Modela ulaganja u odnos

Model	Prediktori	B	SE	95% CI		β
				LL	UL	
1	Spol	0,389	0,288	-0,180	0,959	0,118
	Dob	0,000	0,063	-0,125	0,125	0,000
	Dob partnera/ice	0,062	0,039	-0,016	0,140	0,160
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,025	0,128	-0,277	0,227	-0,016
	Trajanje veze	0,011	0,005	0,001	0,021	0,194*
Kor. $R^2 = 0,07$; $F = 3,179^{**}$; $\Delta F = 3,179^{**}$; $\Delta R^2 = 0,10$; %V (Δ Kor. R^2) = 6,9						
2	Spol	0,132	0,191	-0,245	0,508	0,040
	Dob	0,023	0,041	-0,057	0,104	0,039
	Dob partnera/ice	0,030	0,025	-0,020	0,081	0,079
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,125	0,082	-0,287	0,038	-0,080
	Trajanje veze	0,006	0,003	0,000	0,013	0,110
	Zadovoljstvo vezom	0,631	0,060	0,513	0,749	0,595***
	Kvaliteta alternativa	-0,154	0,045	-0,243	-0,065	-0,191***
	Ulaganja u vezu	0,140	0,046	0,049	0,231	0,174**
Kor. $R^2 = 0,62$; $F = 31,000^{**}$; $\Delta F = 69,727^{**}$; $\Delta R^2 = 0,54$; %V (Δ Kor. R^2) = 55,0						

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Prilikom provedbe sljedeće hijerarhijske regresijske analize procjena stabilnosti korištena je kao kriterijska varijabla, dok je u trećem koraku predanost dodana kao prediktor. Sociodemografske varijable objasnile su 4,9% kriterija, no ni jedna se u prvom koraku nije pokazala kao zaseban značajan prediktor (Tablica 4.). Uvođenjem zadovoljstva, ulaganja i alternativa objašnjeno je dodatnih 48,5% varijance te se, kao i u prethodnoj analizi, najboljim prediktorom pokazalo zadovoljstvo vezom. Viša dob sudionika i manja kvaliteta alternativa također su predviđale veću percipiranu stabilnost veze. S obzirom na dob sudionika, razumljivo je da će sudionici koji su bliže tridesetim godinama biti skloniji dugoročnijem obvezivanju partnerima, zajedničkom životu ili braku, što objašnjava i veći doživljaj stabilnosti tih veza kod sta-

rijih sudionika. Treba napomenuti i kako dob sudionika nije bila značajan prediktor u prvom koraku analize, no jest u naknadnima. Ovdje se vjerojatno radi o djelomičnom supresor efektu, na koji zaključak ukazuju i relativno visoke povezanosti ovog prediktora s ostalim sociodemografskim varijablama, konkretno s dobi partnera ($r = 0,534$, $r > 0,001$) i trajanjem veze ($r = 0,367$, $p > 0,001$).

U posljednjem koraku, uvođenjem predanosti, objašnjeno je dodatnih 7,6% varijance kriterija, odnosno ukupno je objašnjeno 61,0% percipirane stabilnosti veze. Takav rezultat ukazuje na veću objašnjenost kriterija od one koja je dobivena metaanalizom koju su proveli Le i Agnew (2003.), no treba uzeti u obzir da je kriterijska varijabla u ovom istraživanju bila vlastita procjena stabilnosti veze, a ne ishod veze u smislu njenog prekida ili nastavka. Budući da se ovdje radilo o samoprocjenama koje su obojane i vlastitom predanošću vezi i doživljajem veze općenito, a ne stvarnim bihevioralnim ishodima koji ovise i o drugom partneru i različitim događajima koji mogu utjecati na tijek veze, a nije ih moguće predvidjeti, očekivano je da su korelacije među konstruktima veće, što je doprinijelo i većoj ukupnoj objašnjenosti varijanci kriterija.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predviđanje percipirane stabilnosti veze na temelju Modela ulaganja u odnos

Model	Prediktori	B	SE	95% CI		β
				LL	UL	
1	Spol	0,151	0,161	-0,167	0,470	0,083
	Dob	0,063	0,035	-0,007	0,133	0,190
	Dob partnera/ice	0,024	0,022	-0,019	0,068	0,113
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,059	0,071	-0,082	0,200	0,068
	Trajanje veze	0,001	0,003	-0,005	0,006	0,025
Kor. $R^2 = 0,05$; $F = 2,531^*$; $\Delta F = 2,531^*$; $\Delta R^2 = 0,08$; %V (Δ Kor. R^2) = 4,9						
2	Spol	-0,001	0,117	-0,231	0,230	0,000
	Dob	0,069	0,025	0,020	0,118	0,208**
	Dob partnera/ice	0,010	0,016	-0,021	0,040	0,045
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,003	0,050	-0,103	0,096	-0,004
	Trajanje veze	0,000	0,002	-0,004	0,004	0,003
	Zadovoljstvo vezom	0,375	0,036	0,303	0,447	0,639***
	Kvaliteta alternativa	-0,068	0,028	-0,122	-0,013	-0,152*
Ulaganja u vezu	0,001	0,028	-0,055	0,056	0,001	

Kor. $R^2 = 0,53$; $F = 22,181^{**}$; $\Delta F = 50,549^{**}$; $\Delta R^2 = 0,48$; %V (Δ Kor. R^2) = 48,5						
3	Spol	-0,034	0,107	-0,245	0,177	-0,019
	Dob	0,063	0,023	0,018	0,108	0,190 ^{**}
	Dob partnera/ice	0,002	0,014	-0,026	0,030	0,009
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,028	0,046	-0,063	0,120	0,033
	Trajanje veze	-0,001	0,002	-0,005	0,002	-0,047
	Zadovoljstvo vezom	0,216	0,045	0,128	0,305	0,368 ^{***}
	Kvaliteta alternativa	-0,029	0,026	-0,081	0,023	-0,065
	Ulaganja u vezu	-0,035	0,027	-0,087	0,018	-0,078
	Predanost vezi	0,251	0,047	0,158	0,345	0,454 ^{***}
Kor. $R^2 = 0,61$; $F = 26,692^{**}$; $\Delta F = 28,246^{**}$; $\Delta R^2 = 0,07$; %V (Δ Kor. R^2) = 7,6						

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

U posljednjem koraku značajni su prediktori bili samo dob, zadovoljstvo vezom i predanost. Uvođenjem predanosti u posljednjem koraku, kvaliteta alternativa izgubila je značajnost kao prediktor, što sugerira da se radi o potpunom medijacijskom učinku, dok je zadovoljstvo zadržalo značajnu ulogu, no njegov doprinos u objašnjenju kriterija se smanjio, što upućuje na moguću djelomičnu medijaciju. Takve su pretpostavke i potvrđene medijacijskim analizama prikazanim u Tablicama 5. i 6.

Tablica 5. Medijacijski efekt predanosti u odnosu između zadovoljstva vezom i percipirane stabilnosti veze

	B	SE	Z/t	BCa 95% CI	
				Lower	Upper
Predanost vezi	0,20	0,03	5,65 ^{***}	0,12	0,30
Direktni efekt	0,21	0,04	4,81 ^{***}		
Ukupni efekt	0,41	0,03	11,74 ^{***}		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Tablica 6. Medijacijski efekt predanosti u odnosu između kvalitete alternativa vezi i percipirane stabilnosti veze

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Z/t</i>	BCa 95% CI	
				Lower	Upper
Predanost vezi	-0,14	0,03	-5,36***	-0,20	-0,09
Direktni efekt	-0,03	0,03	-1,08		
Ukupni efekt	-0,17	0,03	-5,00***		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Ulaganja u vezu nisu zasebno doprinosila objašnjavanju percipirane stabilnosti veze kada su kontrolirane sociodemografske varijable i kada su u model istodobno bili uključeni i zadovoljstvo vezom i kvaliteta alternativa, no medijacijska analiza (Tablica 7.) pokazala je da veća ulaganja u odnos predviđaju veću percipiranu stabilnost veze te da je taj odnos u potpunosti posredovan predanošću vezi.

Tablica 7. Medijacijski efekt predanosti u odnosu između ulaganja u vezu i percipirane stabilnosti veze

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Z/t</i>	BCa 95% CI	
				Lower	Upper
Predanost vezi	0,14	0,03	4,98***	0,09	0,21
Direktni efekt	-0,05	0,03	-1,69		
Ukupni efekt	0,09	0,04	2,59**		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Rezultat da zadovoljstvo, osim preko veće predanosti vezi, ima i samostalan doprinos u objašnjavanju percipirane stabilnosti u skladu je s nalazima metaanalize koji su proveli Le i sur. (2010.), iako ulaganja i kvaliteta alternativa nisu pokazali direktne efekte u predviđanju stabilnosti. Ovakvi rezultati zapravo daju dodatan značaj konstrukt predanosti jer upućuju da on predstavlja mehanizam kojim ulaganja i kvaliteta alternativa igraju ulogu u održavanju ili prekidanju partnerskih odnosa. Tako, na primjer, uvođenje nove alternative vezi u život pojedinca neće samo po sebi narušiti stabilnost njegovog partnerskog odnosa, no do toga može doći zbog smanjivanja predanosti koju osjeća prema svom partneru i vezi, što u konačnici može dovesti i do prekida.

Glavni cilj ovog rada bio je ispitati kakvu ulogu u opisanom modelu ima doživljavanje psihičkog nasilja te je ono uvedeno u analize u drugom koraku, nakon sociodemografskih varijabli. Kada je kao kriterijska varijabla korištena predanost, u pr-

vom koraku je objašnjeno 7,1% varijance, a dodavanjem psihičkog nasilja dodatnih 20,1% (Tablica 8.). Osim što je čestina doživljavanja psihičkog nasilja bila negativan prediktor predanosti, u oba se koraka značajnim pozitivnim prediktorom pokazalo i trajanje veze, kao što se pokazalo i u ranijoj analizi. Dodavanjem varijabli Modela ulaganja u odnos objašnjeno je dodatnih 35,9% varijance predanosti. U posljednjem koraku trajanje veze i čestina doživljavanja psihičkog nasilja zadržali su značajnost te su se i zadovoljstvo vezom, kvaliteta alternativa i ulaganja u vezu pokazali kao značajni prediktori predanosti. Ukupno je objašnjeno 63,1% varijance kriterija.

Tablica 8. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predviđanje predanosti na temelju Modela ulaganja u odnos i čestine doživljavanja psihičkog nasilja

Model	Prediktori	B	SE	95% CI		β
				LL	UL	
1	Spol	0,214	0,306	-0,392	0,820	0,063
	Dob	-0,048	0,066	-0,179	0,083	-0,082
	Dob partnera/ice	0,077	0,040	-0,002	0,157	0,206
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,043	0,137	-0,314	0,227	-0,027
	Trajanje veze	0,013	0,005	0,003	0,023	0,234**
Kor. $R^2 = 0,07$; $F = 3,075^{**}$; $\Delta F = 3,075^{**}$; $\Delta R^2 = 0,11$; %V (Δ Kor. R^2) = 7,1						
2	Spol	-0,310	0,284	-0,873	0,253	-0,091
	Dob	-0,083	0,059	-0,199	0,034	-0,141
	Dob partnera/ice	0,082	0,035	0,012	0,152	0,219*
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,002	0,121	-0,242	0,237	-0,002
	Trajanje veze	0,016	0,005	0,007	0,025	0,290***
	Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	-1,667	0,273	-2,207	-1,127	-0,473***
Kor. $R^2 = 0,27$; $F = 9,482^{**}$; $\Delta F = 37,261^{**}$; $\Delta R^2 = 0,20$; %V (Δ Kor. R^2) = 20,1						

	Spol	-0,096	0,210	-0,512	0,320	-0,028
	Dob	-0,018	0,042	-0,102	0,065	-0,031
	Dob partnera/ice	0,043	0,026	-0,007	0,094	0,115
	Procjena materijalnih mogućnosti	-0,039	0,087	-0,212	0,133	-0,024
3	Trajanje veze	0,009	0,003	0,002	0,016	0,161**
	Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	-0,764	0,233	-1,225	-0,304	-0,217***
	Zadovoljstvo vezom	0,520	0,073	0,375	0,666	0,469***
	Kvaliteta alternativa	-0,139	0,046	-0,230	-0,048	-0,176**
	Ulaganja u vezu	0,188	0,048	0,092	0,283	0,234***
Kor. R ² = 0,63; F = 26,847**; ΔF = 43,137**; ΔR ² = 0,35; %V (ΔKor. R ²) = 35,9						

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Kako bi se ispitali potencijalni medijacijski učinci, sve varijable trećeg bloka istodobno su testirane kao medijatori odnosa između psihičkog nasilja i predanosti vezi. U skladu s očekivanjima, pokazalo se da je zadovoljstvo djelomični medijator tog odnosa (Tablica 9.), i to na način da češće doživljavanje nasilja predviđa manje zadovoljstvo vezom, što onda predviđa nižu predanost vezi od strane partnera. Takav nalaz u skladu je s ranijim nalazima da je psihičko nasilje povezano s nižim zadovoljstvom vezom (Kaura i Lohman, 2007.), što je posebno izraženo kod žena (Stith i sur., 2008.) koje su u ovom istraživanju činile većinu uzorka. Ovakvi rezultati djelomično su potvrdili drugu hipotezu. Naime, u istraživanju Potthoff i Babcock (2015.) dobivena je potpuna medijacija između doživljavanja psihičkog nasilja i predanosti preko sniženog zadovoljstva vezom, dok je u ovom istraživanju dobiven i značajan direktni efekt. Iako bi ovakve rezultate bilo potrebno replicirati kako bi se potvrdio njihov značaj, oni ukazuju da bi doživljavanje psihičkog nasilja u vezi, kao oblik neadekvatne komunikacije i nefunkcionalan način rješavanja sukoba, moglo biti uključeno kao dodatni zaseban prediktor u okviru Modela ulaganja u odnos. Slično tomu, Kurdek (2008.) je predložio neučinkovito svađanje s partnerom kao zasebnu komponentu u svom prijedlogu proširenja navedenog modela, za koji je također dobio određenu empirijsku potvrdu. Neka od varijabli kojom bi bila obuhvaćena interakcija među partnerima svakako bi omogućila dublje razumijevanje njihovog odnosa i unaprijedila mogućnost predviđanja ishoda veze te bi bilo dobro usmjeriti buduća istraživanja ka odabiru takve varijable kojom bi se postojeći model mogao nadograditi. Prijedlog psihičkog nasilja u vezi kao odabranog konstrukta treba razmotriti i s obzirom na činjenicu da je situacijsko partnersko nasilje vrlo rašireno (Shook i sur., 2000.) te da ono može imati značajne posljedice, ne samo za pojedinca, već i za trenutnu, ali i potencijalne buduće intimne veze partnera.

Tablica 9. Medijacijski efekt zadovoljstva vezom, kvalitete alternativa vezi i ulaganja u vezu u odnosu između čestine doživljavanja psihičkog nasilja i predanosti vezi

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Z/t</i>	BCa 95% CI	
				Lower	Upper
Zadovoljstvo vezom	-0,78	0,16	-4,74***	-1,25	-0,42
Kvaliteta alternativa	-0,17	0,08	-2,21*	-0,32	-0,07
Ulaganja u vezu	0,14	0,09	1,57	0,01	0,36
Ukupni indirektni efekt	-0,81	0,23	-3,47***	-1,37	-0,29
Direktni efekt	-0,74	0,23	-3,25**		
Ukupni efekt	-1,54	0,27	-5,68***		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Osim zadovoljstva vezom, kao značajan djelomični medijator pokazala se i kvaliteta alternativa, pri čemu češće doživljavanje nasilja predviđa bolje percipirane alternative vezi, što onda predviđa nižu predanost. Iako je uloga ovog elementa Modela ulaganja u odnos do sada najmanje proučavana, ovakav nalaz ukazuje da bi ju trebalo detaljnije ispitati u budućim istraživanjima. U situacijama kada osoba doživljava nasilje u vezi, to može dovesti do toga da joj se drugi potencijalni partneri čine privlačnijima nego što bi to inače bili ili da jednostavno počne razmišljati o životu van tog odnosa kao o privlačnijoj alternativni, što može dovesti do njene manje predanosti trenutnom partneru i vezi. S druge strane, uloga ulaganja u vezu kao potencijalnog medijatora na koju su ukazala neka ranija istraživanja (Edwards, Gidycz i Murphy, 2011.; Katz, Washington Kuffel i Brown, 2006.) nije potvrđena dobivenim rezultatima. Treba napomenuti kako su se raniji radovi bavili samo ženama kao sudionicama, no i u ovom istraživanju je njihov udio u uzorku bio znatno veći pa bi se mogli očekivati slični nalazi. Iako bi intuitivna pretpostavka bila da će češće doživljavanje nasilja biti povezano s manjim ulaganjima u vezu, u skladu sa spomenutim istraživanjima, na razini korelacija potvrđena je pozitivna povezanost ulaganja i doživljavanja psihičkog nasilja, no ona je bila prilično niska ($r = 0,144$, $p > 0,05$). Longitudinalnim istraživanjima na većim uzorcima trebalo bi detaljnije ispitati navedenu povezanost i odnose varijabli u ispitanom modelu. Naime, moguće je da se u vezama u kojima ima više psihičkog nasilja povećana ulaganja javljaju kao pokušaj poboljšanja veze i smanjivanja budućeg doživljavanja nasilja ili pak da se trud uložen u nošenje s doživljenim nasiljem percipira kao ulaganje u vezu. No, također je moguće da su osobe koje u vezu više ulažu u većem riziku da dožive nasilje jer njihovi partneri percipiraju da je vjerojatnost negativnih posljedica za njih manja (Rhatigan i Street, 2005.). S obzirom na niz pitanja koja se otvaraju, vidljivo je da je uloga koju kvaliteta alternativa i ulaganja u vezu imaju u modelu zanemarena u

usporedbi s ispitivanjem zadovoljstva vezom te da bi ju trebalo pobliže ispitati, posebno u istraživanjima koja se bave i nasiljem u partnerskim odnosima.

U posljednjoj regresijskoj analizi je kao kriterij korištena percipirana stabilnost veze te su kao prediktori u četiri bloka redom uvedene sociodemografske varijable, čestina doživljavanja psihičkog nasilja, prediktori Modela ulaganja u odnos i predanost vezi. Takvim modelom ukupno je objašnjeno 59,1% varijance kriterija (Tablica 10.). Prvim korakom je objašnjeno tek 3,5% varijance te ni jedan od prediktora nije pokazao značajan zaseban doprinos u objašnjenju percipirane stabilnosti veze. Doživljavanje psihičkog nasilja bilo je značajan negativan prediktor, čijim dodavanjem je objašnjeno dodatnih 25,9% varijance. U trećem koraku dodatan doprinos pokazali su veće zadovoljstvo vezom i niža kvaliteta alternativa, čime je objašnjeno još 23,6% varijance. U posljednjem koraku zadovoljstvo vezom ostalo je značajan prediktor, dok je uvođenjem predanosti kvaliteta alternativa izgubila značajnost, što je u skladu s ranije prikazanim medijacijskim učinkom. Čestina doživljavanja psihičkog nasilja zadržala je značajnost te je, u skladu s ranijim analizama, predanost značajno pozitivno predviđala percipiranu stabilnost veze.

Tablica 10. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predviđanje percipirane stabilnosti veze na temelju Modela ulaganja u odnos i čestine doživljavanja psihičkog nasilja

Model	Prediktori	B	SE	95% CI		β
				LL	UL	
1	Spol	0,080	0,168	-0,253	0,413	0,044
	Dob	0,044	0,036	-0,028	0,116	0,138
	Dob partnera/ice	0,028	0,022	-0,016	0,072	0,138
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,024	0,075	-0,125	0,172	0,027
	Trajanje veze	0,001	0,003	-0,004	0,007	0,048
Kor. $R^2 = 0,04$; $F = 1,975$; $\Delta F = 1,975$; $\Delta R^2 = 0,07$; %V (Δ Kor. R^2) = 3,5						
2	Spol	-0,239	0,151	-0,538	0,059	-,0130
	Dob	0,023	0,031	-0,039	0,084	0,072
	Dob partnera/ice	0,031	0,019	-0,006	0,068	0,153
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,049	0,064	-0,079	0,176	0,056
	Trajanje veze	0,003	0,002	-0,001	0,008	0,112
	Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	-1,017	0,145	-1,304	-0,730	-0,536***

Kor. R ² = 0,29; F = 10,462**; ΔF = 49,255**; ΔR ² = 0,26; %V (ΔKor. R ²) = 25,9						
3	Spol	-0,141	0,128	-0,394	0,113	-0,077
	Dob	0,049	0,026	-0,002	0,100	0,155
	Dob partnera/ice	0,014	0,016	-0,017	0,045	0,070
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,022	0,053	-0,083	0,127	0,025
	Trajanje veze	0,001	0,002	-0,003	0,005	0,039
	Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	-0,522	0,142	-0,802	-0,241	-0,275***
	Zadovoljstvo vezom	0,278	0,045	0,189	0,366	0,464***
	Kvaliteta alternativa	-0,058	0,028	-0,113	-0,003	-0,136*
	Ulaganja u vezu	0,035	0,029	-0,024	0,093	0,080
Kor. R ² = 0,53; F = 18,024**; ΔF = 22,679**; ΔR ² = 0,24; %V (ΔKor. R ²) = 23,6						
4	Spol	-0,119	0,119	-0,355	0,117	-0,065
	Dob	0,053	0,024	0,006	0,101	0,168*
	Dob partnera/ice	0,004	0,015	-0,025	0,033	0,021
	Procjena materijalnih mogućnosti	0,031	0,050	-0,067	0,129	0,035
	Trajanje veze	-0,001	0,002	-0,005	0,003	-0,029
	Čestina doživljavanja psihičkog nasilja	-0,349	0,138	-0,621	-0,077	-0,184**
	Zadovoljstvo vezom	0,160	0,049	0,063	0,257	0,268***
	Kvaliteta alternativa	-0,026	0,027	-0,080	0,027	-0,062
	Ulaganja u vezu	-0,008	0,029	-0,065	0,050	-0,018
Predanost vezi	0,226	0,050	0,126	0,326	0,419***	
Kor. R ² = 0,59; F = 20,683**; ΔF = 20,153**; ΔR ² = 0,06; %V (ΔKor. R ²) = 6,1						

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Tablica 11. Medijacijski efekt predanosti u odnosu između čestine doživljavanja psihičkog nasilja i percipirane stabilnosti veze

	B	SE	Z/t	BCa 95% CI	
				Lower	Upper
Predanost vezi	-0,51	0,10	-4,92***	-0,78	-0,28
Direktni efekt	-0,43	0,12	-3,54***		
Ukupni efekt	-0,94	0,14	-6,67***		

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Kako bi se ispitala pretpostavljena medijacija, predanost je testirana kao medijator odnosa između doživljavanja psihičkog nasilja i percipirane stabilnosti veze. Rezultati medijacijske analize (Tablica 11.) potvrdili su da češće doživljavanje nasilja predviđa nižu predanost, što pak predviđa doživljaj manje stabilnosti veze. S druge strane, suprotno očekivanjima, i ovdje je bila prisutna tek djelomična medijacija, odnosno češće doživljavanje psihičkog nasilja imalo je i direktan efekt u predviđanju manje percipirane stabilnosti veze. Ovakav nalaz u skladu je s ranije prikazanim značajem koji prisutnost psihičkog nasilja samog po sebi ima u objašnjavanju kvalitete partnerskog odnosa. I istraživanje Rhatigan i Street (2005.) pokazalo je da češće doživljavanje psihičkog nasilja u vezi kod žena predviđa njihovu namjeru prekida veze. Budući da velik dio varijance stabilnosti veze nije moguće predvidjeti na temelju varijabli Modela ulaganja u odnos (Impett, Beals i Peplau, 2001.-2002.), potrebno je razmotriti i druge varijable prilikom predviđanja budućnosti veze. Upravo su varijable koje se odnose na različite aspekte partnerskog odnosa one koje bi mogle imati ključnu ulogu u konačnoj odluci pojedinca hoće li ostati s trenutnim partnerom ili prekinuti vezu. Komunikacija i sukobi među partnerima svakako predstavljaju jedan od tih aspekata, a, kako upućuju prikazani rezultati, psihičko nasilje koje se može javiti u takvim situacijama pokazalo se povezanim s ispitivanim konstruktima na različite načine te ima zaseban doprinos u objašnjavanju doživljaja stabilnosti veze.

Dodatno bi bilo zanimljivo detaljnije ispitati potencijalne rodne razlike i specifičnosti koje su sugerirala neka od ranijih istraživanja, pogotovo jer je velik broj dosadašnjih nalaza dobiven samo sa ženama kao sudionicama. Upravo je korišteni uzorak jedno od glavnih ograničenja i ovog istraživanja. Osim što se radi o relativno malom prigodnom uzorku, rodna zastupljenost sudionika bila je neravnomjerna, zbog čega je moguće da dobiveni rezultati u većoj mjeri odražavaju odnose među ispitivanim konstruktima kod žena nego kod muškaraca. Korišteni uzorak je i visokoselekcioniran jer su sudionici istraživanja bili samo studenti. Iako je studentska populacija zbog svoje dostupnosti pogodna za provedbu ovakvih istraživanja, radi se o mladim ljudima koji predstavljaju tek jedan dio populacije te dobi i nalaze se u mnogo drugačijim životnim uvjetima od ostatka njihovih vršnjaka. Zbog svoje financijske ovisnosti o roditeljima i usmjerenosti na ostvarenje drugih životnih ciljeva vezanih uz obrazovne i profesionalne aspiracije, studenti bi svoje partnerske odnose mogli doživljavati manje stabilnima i dugoročnima te im biti u manjoj mjeri posvećeni. Nadalje, kako bi se dobio uvid u odnos između dvoje ljudi, potrebno bi bilo u istraživanje uključiti oba člana para te ispitati međusobne odnose njihovih procjena veze na razini dijada.

Što se instrumentarija tiče, korištene skale Modela ulaganja u odnos prvi su put prevedene na hrvatski jezik te su pokazale zadovoljavajuću pouzdanost, što ukazuje na njihovu primjerenost za upotrebu i u našoj kulturi. Skala za procjenu stabilnosti veze također se pokazala zadovoljavajućom mjerom, no budući da se radi samo o percepciji stabilnosti jednog od članova para, upitna je mogućnost zaključiti-

vanja o budućnosti veze samo na temelju takve procjene. Dodatno, samoprocjena stabilnosti odnosa svakako je i pod utjecajem općenitog doživljaja veze od strane sudionika, što umjetno može povećati korelacije ove varijable s ostalima. Zbog toga bi trebalo provesti longitudinalno istraživanje i ispitati stvarni ishod intimnih veza sudionika nakon određenog vremenskog razdoblja, što bi omogućilo i donošenje jasnijih zaključaka o tome u kojim varijablama se javljaju promjene tijekom vremena koje prethode promjenama u drugim varijablama, kako bi se jasnije razumjele prikazane povezanosti i moglo donositi zaključke o potencijalnim kauzalnim objašnjenjima dobivenih rezultata.

Upitnik psihičkog nasilja koji je korišten također se pokazao pouzdanim instrumentom, no treba imati na umu da je uključivao brojna različita ponašanja, poput verbalnog nasilja i ljubomore, ali i prijetnji i drugih težih oblika nasilja te bi bilo korisno u daljnjim radovima ispitati koja su to ponašanja koja su za partnerske odnose posebno destruktivna te postoje li kakve rodne specifičnosti u korištenju ovih različitih oblika psihičkog nasilja, pri čemu bi takvi rezultati mogli imati dodatan značaj i za planiranje pojedinih programa u praksi. S obzirom na temu istraživanja, i sam postupak provedbe predstavljao je svojevrsno ograničenje jer je provedeno grupno anketiranje o vrlo osobnim pitanjima. Kada se istražuju teme poput nasilja u vezama, uvijek postoji mogućnost socijalno poželjnog odgovaranja, a u ovakvoj situaciji gdje su sudionici bili okruženi svojim kolegama i prijateljima, to pitanje dobiva dodatni značaj. Iako je ovakav postupak odabran zbog veće praktičnosti te je osigurana anonimnost sudionika, prilikom istraživanja osjetljivih tema bolje bi bilo provesti individualno anketiranje, gdje se povjerljivost podataka i privatnost tijekom ispunjavanja upitnika mogu dodatno osigurati, a za prikupljanje podataka od većeg broja sudionika mogu biti korisne i *online* ankete.

Ovaj rad samo je jedan u nizu onih koji ukazuju na važnost bavljenja temom nasilja i njegovih učinaka u svakodnevnom životu svakog pojedinca. Poseban značaj može imati upravo psihičko nasilje, za koje se i u ovom istraživanju pokazalo da je prisutno u većini partnerskih odnosa. Upravo zbog takve njegove rasprostranjenosti, kao i mogućnosti omalovažavanja posljedica takvog nasilja uslijed nedostatka fizički vidljivih posljedica, nasilna komunikacija može biti zanemarena kao potencijalni problem, posebno u prisutnosti i drugih oblika nasilja, kao što su fizičko ili seksualno. Ukoliko se psihičko nasilje normalizira, njegove posljedice mogu ostati nezapažene ili mogu biti pripisane drugim razlozima, što sve može smanjiti spremnost osoba koje ga doživljavaju, ali i čine da potraže pomoć stručnjaka. Uloga koju psihičko nasilje igra u partnerskim odnosima može biti posebno značajna i za razumijevanje procesa koji se događaju u vezama i bračnim zajednicama gdje su već identificirani određeni problemi te je svakako bitno ispitati prisutnost takvih obrazaca komunikacije u partnerskim odnosima, čak i onda kada ih sami partneri ne ističu kao razlog obraćanja stručnjaku. Nasilni obrasci komunikacije u društvu prenose se i na mlađe generacije te se u Hrvatskoj pokazalo da adolescenti upravo psihičko nasilje najlošije

prepoznaju kao oblik nasilja, a da je ono s druge strane u njihovim vezama najviše prisutno (Hodžić, 2007.). Stoga je potrebna kontinuirana i sveobuhvatna provedba preventivnih programa, kako bi se smanjilo nasilje u trenutnim vezama mladih, ali i njihovim budućim odnosima u odrasloj dobi, pa i kako bi se djelovalo na smanjenje međugeneracijskog prijenosa nasilja.

Ovim se istraživanjem također željela naglasiti uloga koju predanost ima u održavanju partnerskih odnosa, ne samo u okviru teorijskih objašnjenja, već i u praktičnom radu. Uz moguću primjenu pretpostavki istraživanog modela u unapređenju odnosa među partnerima, one mogu biti od koristi i u drugim područjima rada. Ranija su istraživanja ukazala da predanost i njeni prediktori u okviru Modela ulaganja u odnos dobro predviđaju hoće li osobe u nasilnoj vezi takav odnos prekinuti ili će ostatu u njemu i biti spremne partneru oprostiti nasilno ponašanje te na koji će način interpretirati i atribuirati doživljeno nasilje (npr. Arriaga, 2002.; Young i Furman, 2013.; Gilbert i Gordon, 2017.). Na taj način predanost vezi, koja je inače konstrukt koji se dovodi u vezu s većom kvalitetom odnosa, može imati i negativne posljedice za pojedince u nasilnim partnerskim odnosima, vežući ih uz partnera koji se prema njima nasilno ponaša. S druge strane, spoznaje koje proizlaze iz tih istraživanja mogu pomoći stručnjacima koji rade sa žrtvama zlostavljanja, kod kojih smanjivanje ulaganja u vezu ili poboljšanje kvalitete alternativa, npr. kroz financijsko osamostaljenje i jačanje neformalne socijalne podrške, može pridonijeti njihovoj odluci da napuste nasilnu vezu.

ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem postavke Modela ulaganja u odnos potvrđene su i na uzorku hrvatskih studenata, što dodatno doprinosi zaključku da se radi o univerzalnim procesima u međuljudskim odnosima koji su relativno neovisni o kulturi u kojoj se istraživanje provodi i drugim obilježjima sudionika. Cilj istraživanja bio je ispitati kakvu ulogu u tom modelu ima doživljavanje psihičkog nasilja, za koje se pokazalo da je rijetko, ali vrlo rašireno i prisutno kod većine parova. Njegov doprinos u objašnjavanju manje predanosti i percipirane stabilnosti veze nije bio samo posređan, već i direktan, što daje podršku ranijim nalazima kako upravo ta vrsta nasilja može imati značajnu ulogu u održavanju partnerskih odnosa, ali i značajne posljedice za same partnere. Stoga je psihičkom nasilju potrebno posvetiti veću pažnju u budućim istraživanjima, a i u praktičnom radu s partnerima svih dobnih skupina.

Dobiveni rezultati ukazali su i na potrebu detaljnijeg proučavanja ranije relativno zanemarenih konstrukata u okviru Modela ulaganja u odnos, točnije kvalitete alternativa i ulaganja u vezu. Ovi su konstrukti pokazali značajnost i u odnosu na doživljavanje psihičkog nasilja u vezi kao dodatak osnovnom modelu, no manjak ranijih istraživanja onemogućuje donošenje čvršćih zaključaka. Budući da dosadaš-

nji nalazi upućuju i na njihovu važnost u radu sa žrtvama partnerskog zlostavljanja, svakako se radi o području istraživanja gdje su potrebni daljnji podaci i radovi koji bi mogli omogućiti proširenje teorijskih spoznaja i dati konkretnije smjernice za praktični rad.

LITERATURA

1. Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties* (second edition). New York: Oxford University Press.
2. Arriaga, X. B. (2002). Joking violence among highly committed individuals. *Journal of Interpersonal Violence*, 17 (6), 591–610.
3. Booth, A., Johnson, D. & Edwards, J. N. (1983). Measuring marital instability. *Journal of Marriage and the Family*, 45 (2), 387–394.
4. Busby, D. M., Holman, T. B. & Walker, E. (2008). Pathways to relationship aggression between adult partners. *Family Relations*, 57 (1), 72–83, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2007.00484.x>
5. Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W. & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3 (2), 231–280, <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>
6. Corra, M., Carter, S. K., Carter, J. S. & Knox, D. (2009). Trends in marital happiness by gender and race, 1973 to 2006. *Journal of Family Issues*, 30 (10), 1379–1404, <https://doi.org/10.1177/0192513X09336214>
7. Dardis, C. M., Kelley, E. L., Edwards, K. M. & Gidycz, C. A. (2013). A mixed-methodological examination of investment model variables among abused and nonabused college women. *Journal of American College Health*, 61 (1), 36–43, <https://doi.org/10.1080/07448481.2012.750609>
8. Dixon, K. J., Edwards, K. M. & Gidycz, C. A. (2016). The association of investment model variables and dyadic patterns of physical partner violence: A study of college women. *Journal of Interpersonal Violence*, 31 (16), 2751–2770, <https://doi.org/10.1177/0886260515580364>
9. Edwards, K. M., Gidycz, C. A. & Murphy, M. J. (2011). College women's stay/leave decisions in abusive dating relationships: A prospective analysis of an expanded investment model. *Journal of Interpersonal Violence*, 26 (7), 1446–1462, <https://doi.org/10.1177/0886260510369131>
10. Gilbert, S. E. & Gordon, K. C. (2017). Predicting forgiveness in women experiencing intimate partner violence. *Violence Against Women*, 23 (4), 452–468, <https://doi.org/10.1177/1077801216644071>
11. Hines, D. A. & Saudino, K. J. (2003). Gender differences in psychological, physical, and sexual aggression among college students using the revised conflict tactics scales. *Violence and Victims*, 18 (2), 197–217, <https://doi.org/10.1891/vivi.2003.18.2.197>

12. Hodžić, A. (2007). *Nasilje ne prolazi samo od sebe: Izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: CESI.
13. Impett, E. A., Beals, K. P. & Peplau, L. A. (2001-2002). Testing the Investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology*, 20 (4), 312–326.
14. Johnson, M. P. (2008). *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence*. Boston: Northwestern University Press.
15. Johnson, M. P., Caughlin, J. P. & Huston, T. L. (1999). The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral, and structural reasons to stay married. *Journal of Marriage and Family*, 61 (1), 160–177.
16. Jouriles, E. N., Garrido, E., Rosenfield, D. & McDonald, R. (2009). Experiences of psychological and physical aggression in adolescent romantic relationships: Links to psychological distress. *Child Abuse & Neglect*, 33 (7), 451–460, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.11.005>
17. Katz, J., Washington Kuffel, S. & Brown, F. A. (2006). Leaving a sexually coercive dating partner: A prospective application of the Investment model. *Psychology of Women Quarterly*, 30 (3), 167–175, <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00295.x>
18. Kaura, S. A. & Lohman, B. J. (2007). Dating violence victimization, relationship satisfaction, mental health problems, and acceptability of violence: A comparison of men and women. *Journal of Family Violence*, 22 (6), 367–381.
19. Kurdek, L. A. (2008). Differences from partners from black and white heterosexual dating couples in a path model of relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25 (1), 51–70, <https://doi.org/10.1177/0265407507086805>
20. Le, B. & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment model. *Personal Relationships*, 10 (1), 37–57, <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00035>
21. Le, B., Dove, N. L., Agnew, C. R., Korn, M. S. & Mutso, A. A. (2010). Predicting nonmarital romantic relationship dissolution: A meta-analytic synthesis. *Personal Relationships*, 17 (3), 377–390, <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01285.x>
22. Miller, R. S., Perlman, D. & Brehm, S. S. (2007). *Intimate Relationships*. New York: The McGraw-Hill Companies.
23. Potthoff, A. L. & Babcock, J. C. (2015). Factors mediating and moderating the relationship between abuse and commitment. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24 (1), 68–83.
24. Preacher, K. J. & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40 (3), 879–891.

25. Rhatigan, D. L. & Street, A. E. (2005). The impact of intimate partner violence on decisions to leave dating relationships: A test of the investment model. *Journal of Interpersonal Violence*, 20 (12), 1580–1597.
26. Rhoades, G. K., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2010). Should I stay or should I go? Predicting dating relationship stability from four aspects of commitment. *Journal of Family Psychology*, 24 (5), 543–550, <https://doi.org/10.1037/a0021008>
27. Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16 (2), 172–186.
28. Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the Investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (1), 101–117.
29. Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L. & Clarke, J. A. (2006). Commitment. In: Vangelisti, A. L. & Perlman, D. (eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships*. New York: Cambridge University Press, 615–635.
30. Rusbult, C. E., Martz, J. M. & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5 (4), 357–387.
31. Shook, N. J., Gerrity, D. A., Jurich, J. & Segrist, A. E. (2000). Courtship violence among college students: A comparison of verbally and physically abusive couples. *Journal of Family Violence*, 15 (1), 1–22.
32. Stith, S. M., Green, N. M., Smith, D. B. & Ward, D. B. (2008). Marital satisfaction and marital discord as risk markers for intimate partner violence: A meta-analytic review. *Journal of Family Violence*, 23 (3), 149–160.
33. Vannier, S. A. & O’Sullivan, L. F. (2017). Passion, connection, and destiny: How romantic expectations help predict satisfaction and commitment in young adults’ dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 34 (2), 1–23, <https://doi.org/10.1177/0265407516631156>
34. Woszidlo, A. & Segrin, C. (2013). Negative affectivity and educational attainment as predictors of newlyweds’ problem solving communication and marital quality. *The Journal of Psychology*, 147 (1), 49–73, <https://doi.org/10.1080/00223980.2012.674069>
35. Young, B. J. & Furman, W. (2013). Predicting commitment in young adults’ physically aggressive and sexually coercive dating relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 28 (17), 3245–3264, <https://doi.org/10.1177/0886260513496897>

Nika Sušac

THE ROLE OF PSYCHOLOGICAL VIOLENCE IN PREDICTING RELATIONSHIP COMMITMENT AND STABILITY

ABSTRACT

Relationship commitment is one of the key constructs in studies on relationship quality and stability. In this study, the Investment Model (Rusbult, 1980) was used as a theoretical basis, where commitment is emphasized as the central construct for relationship maintenance and endurance. The aim of the study was to examine the role of psychological violence in predicting commitment and perceived relationship stability within the aforementioned model. The participants were students of the University of Zagreb (N = 154), with female students (77.9%) being more represented in the sample. The obtained results confirmed the assumptions of the basic model and all regression analyses resulted in a high percentage of explained variance of the examined criteria. The frequency of experiencing psychological violence was a significant negative predictor of commitment and perceived relationship stability, and this relationship was only partially mediated by other examined constructs. Contrary to expectations, more frequent experiencing of psychological violence also had a direct contribution in predicting less perceived relationship stability. The paper discusses the meaning of individual mediation effects and their contribution to explaining the relationships between the investigated constructs. The implications for future studies and for potential practical application of the results are also indicated.

Key words: *psychological violence; commitment; stability; partner relationships; Investment model*

*Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.*